STUDIE ASSUPRA JUDAISMULUI.

TALMUDUL,

CA PROFESSIUNEA DE CREDINŢĂ A POPORULUĬ ISRAELITŬ.

DE

B. PETRICEĬCU-HĂJDEŬ,

Directorulŭ ,,Archiveĭ istorice a Românieĭ,'' Preşedintele secţiuniĭ Sciinţelorŭ morale şi politice în Atheneulŭ Românŭ.

Beni hizzaher bedibhre sopherim ioser middibhre thorah.

(*Fiiule! bagă în sémă măi multŭ vorbele rabbiniloru, decâtu Scriptura*)

Ediţiunea Particulariă.

BUCURESCĬ.

Tipografia Theodor Vaidescu, casa Bossel Nr. 34.

1866.

Eramŭ să vĕ vorbescŭ despre una din celle maĭ frumóse religiunĭ umane, allŭ căriĭ fundatorŭ fusese nu uă ficţiune, nu unŭ soldatŭ, nu unŭ popă, nu unŭ D-ḑeŭ, ci unŭ filosofŭ practicŭ, multŭ maĭ anticŭ şi multŭ maĭ profundŭ, decătŭ Socratŭ allŭ Grecilorŭ.

Eramŭ să desfăşurŭ înainte-vĕ uă teologiă, născută în fundulŭ bărbareĭ Asie în întunericulŭ timpilorŭ cellorŭ maĭ barbarĭ; dar care, în mare parte, merita de a se nasce numaĭ dóră în patria luĭ Franklin şi a luĭ Washington.

Eramŭ să reproducŭ aci sublimele principie din uă carte sacră, care singură şi cea de 'ntâiŭ cutedâ a ḑice: „ceĭa ce vede şi aude Cerulŭ, nu e-„ste decătŭ aceĭa ce vede şi aude poporulŭ; ceĭa „ce poporulŭ resplătesce séŭ pedepsesce, este a-„ceĭa ce Cerulŭ voesce a pedepsi şi a resplăti:

„căstigaţĭ amorulŭ poporuluĭ şi veţĭ căstiga pute-
„rea, perdeţĭ amorulŭ poporuluĭ şi veţĭ perde pu-
„terea!" 1)

In fine, eramŭ să studiezŭ religiunea chinesă; dar cândŭ communicâĭ acéstă intenţiune la vr'uă căţĭ-va amicĭ, asteptându-mĕ a surprinde in eĭ curiositatea noutăţiĭ, veḑuĭ figurele lorŭ impassibile, şi auḑiĭ numaĭ uă rece esclamaţiune: „aşa dară, ne veĭ vorbi despre Confucius!"

Confucius! acestŭ nume e cunnoscutŭ tuturora: famosulŭ zidŭ de pétră allŭ Chineĭ nu fu in stare să ascunḑă dela noĭ pe colossalulŭ reformatorŭ, din gura căruĭa eşiră aceste cuvinte: "virtutea şi
„capacitatea unuĭ principe îllŭ assémĕnă cu stéŭa
„polariă, care remăne immobilă la loculŭ seŭ, pe
„cândŭ tóte celle-l'alte stelle, rotindŭ in gĭuru-ĭ,
„o ĭeaŭ dreptŭ călăuză" 2)

Dar d-vóstră, carĭ sciţĭ atătŭ de bine, déca nu opera, cellŭ puţinŭ numele luĭ Confucius; pentru carĭ este uă nemica tótă distanţa dela Bucuresci pêne la Peking; carĭ ascultaţĭ cu unŭ aerŭ de cunnoscĕtorĭ vorbindu-se de religiunea chinesă; d-vóstră n'aţĭ puté respunḑe la intrebarea:cine aŭ fostŭ Hillel, Schemmai, Kimchi, Bechai, Ionachan Saccai. . . . ? de şi acestiĭa sunt pentru Ovreĭ ceĭa ce este Confucius pentru Chinesĭ;

1) *Kao-yao-mo*; §. 7. — *Ta hio*, cap. X, §. 5. — Veḑi *Pauthier*; *Les livres sacrés de l'Orient* (Paris, 1841, in 8); introd., p. X-XI.

2) Ibid. p. XII, din *Lun-yu*, cap. II, § 1.

deşi Ovreiĭ locuescŭ nu peste noŭe mărĭ şi noŭe ţerre, ca Chinesiĭ, ci chĭarŭ in miḑŭ-loculŭ nostru; de şi China póte fi sufferindă séŭ fericită, fără ca sufferinţele séŭ fericirile selle să înriureze cătŭ de puţinŭ assupra sufferinţelorŭ séŭ fericirilorŭ nóstre, pe cândŭ Ovreiĭ sunt unŭ vermc intestinalŭ, ce ne róde pe noĭ dreptŭ la ânimă!

Aşa déră, lăssâmŭ la uă parte pe Confucius, şi vomŭ aborda Talmudulŭ....

I.

Istoria Ovreilorŭ se împarte în duo epoce: de'ntâiŭ Ovreiĭ avêndŭ uă ţérră propriă a lorŭ, şi apoĭ Ovreiĭ crescêndŭ din sudórea străină, precum cresce muschĭulŭ pe alte plante maĭ nobile.

II.

În primiĭ secolĭ aĭ crestinismuluĭ, îĭ vedemŭ allungaţĭ din Palestina de armele Romeĭ; şi de atuncĭ încóce, dintr'unŭ poporŭ tare, compactŭ, liberŭ, degenerândŭ, totŭ maĭ multŭ şi maĭ multŭ, în vagabunḑĭ slabĭ, împrăştiaţĭ, târîtorĭ.

III.

Vechĭele instituţiunĭ biblice, făcute în alte timpurĭ şi pentru alte fiinţe, nu se maĭ potrivĭaŭ cu trebuinţele şi dorinţele celle noŭe alle Judanuluĭ.

Moïse fusese legislatorulŭ unuĭ Statŭ.

Pentru gruppe de retăciţĭ drumaşĭ se cerea acum unŭ altŭ legislatorŭ, şi nu unulŭ, ci atăţĭa legislatorĭ, cătŭ de multe eraŭ acelle gruppe.

Schimbarea religiuniĭ era uă fatală necessitate a judaismuluĭ.

IV.

Înse uă credinţă antică nu se uĭtă de uă dată şi nu de uă dată se înrădĕcinéză uă reformă.

Secolarĭa lege a luĭ Moïse devenise pentru Ovreĭ uă deprindere, ĭar deprinderea este singura certitudine a glótelorŭ.

Pentru a surpa mosaismulŭ, trebuĭaŭ nesce ómenĭ, carĭ să vorbéscă dintru'ntâiŭ chĭarŭ în numele şi numaĭ în numele luĭ Moïse.

V.

Fie-care communitate ovreéscă avea căte unulŭ séŭ maĭ mulţĭ rabbinĭ, adecă dascălĭ, insărcinaţĭ cu esplicaţiunea şi applicarea legilorŭ divine şi umane, cupprinse în Biblĭă.

Precum Moïse fusese uă dată midŭ-locitorŭ între Dumnedeŭ şi poporulŭ luĭ Israelŭ, de assemenea rabbiniĭ adjunseră acum a fi midŭ-locitorĭ între Moïse şi Ovreiĭ ceĭ desţerraţĭ.

Precum Moïse avusese uă dată privilegiulŭ de a attribui luĭ Dumnedeŭ propriele selle gândurĭ

şi passiunî; de assemenea rabbiniî căpĕtară acum prerogativa de a attribui luî Moïse totŭ ce le venïa lorŭ la socotélă.

Precum Judanii ceî anticî nu puteaŭ cunnósce pe Dumneḑeŭ, decâtŭ numaî prin Moïse de assemenea Judaniî âştĭ posteriorî nu maî puteaŭ cunnósce pe Moïse, decâtŭ numaî prin rabbinî.

În fine, rabbiniî fură instrumentulŭ, carele operâ, pe nesimţite, trecerea judaismuluî de la religiunea-ĭ primitivă biblică, la uă altă religiune, maî correspunḑĕtóriă cu noŭa posiţiune naţională şi socială a Ovreilorŭ.

VI.

Precum Biblia fu legea luî Moïse, totŭ aşa legea rabbinilorŭ este uă voluminósă collecţiune, numită Tálmudŭ.

Moïse commentâ voinţele luî Dumneḑeŭ.

Rabbiniî commentéză voinţele luî Moïse.

Iată unŭ essemplu:

Moïse ḑise în Bibliă: „Dumneḑeŭ vĕ poruncesce a vĕ veseli la serbătóriele vóstre.“

Talmudulŭ esplică acestŭ prescriptŭ în următorïulŭ modŭ:

„Rabbinulŭ Iehuda ḑice: nu e maî mare vese-„liă ca vinulŭ şi, prin urmare, Moïse vĕ porun-„cesce să beţĭ;

„Rabbinulŭ Seira ḑice: carnea e cea maî mare „veseliă şi, prin urmare, Moïse vĕ poruncesce să „mâncaţĭ;

„Rabbinulŭ Asse ḑice: nu e maĭ mare veseliă
„ca amorulŭ şi, prin urmare, Moïse vĕ porunce-
„sce să vĕ drăgostiţĭ..." 1)

Iehuda cerêndŭ vinŭ, Seira cerêndŭ carne, Asse cerêndŭ amorŭ, Talmudulŭ, espressiunea tuturorŭ gusturilorŭ rabbinice, recommendă Ovreilorŭ căte-şĭ-trelle petrecerile, în numele cellŭ stereotipŭ allŭ luĭ Moïse!

VII.

În acestŭ modŭ, Talmudulŭ se distinge cu desevêrşire de tóte cărţile sacre de pe faţa pămêntuluĭ.

În Evangeliŭ vorbesce numaĭ Cristŭ.

În Al-Coranŭ vorbesce numaĭ Mahometŭ.

În cartea cea sacră a judaismuluĭ modernŭ, vorbescŭ toţĭ rabbiniĭ, fără a fi datorĭ, cătŭ de puţinŭ, de a se uni în opiniunĭ unulŭ cu altulŭ; căcĭ fie-care cuvêntŭ de a luĭ Moïse,— ḑice Talmudulŭ, — póte fi commentatŭ în sépte-ḑecĭ de modurĭ. 2)

Să nu uĭtaţĭ, că numerulŭ *şépte-ḑecĭ* se ĭea în limba ebraică în sensŭ de unŭ maximum nedefinitŭ.

Aşa déră, assupra textuluĭ luĭ Moïse despre

---

1) Ap. *Infruntarea Jidoviloru* (Iasi, 1803, in 4,) p. 27, 28, 29.

2) BUXTORF; *Tiberias sive comment. masorethicus triplex* (Basileæ, 1665, in-4) p. 80

veselia cea de serbătóriă, pe lôngă ceĭ treĭ rabbinĭ de maĭ susŭ, unulŭ bețivŭ, altulŭ mâncâŭ, allŭ treilea amorosŭ, lesne maĭ puteți adauga alțĭ uă miiă de rabbinĭ de differite culorĭ, cariĭ vorŭ ḑice, unulŭ după altulŭ:

1. Cea maĭ mare veseliă este de a danța și, prin urmare, Moïse vĕ poruncesce. . . .

2. Cea maĭ mare veseliă este de a cânta și, prin urmare, Moïse vĕ poruncesce. . . .

3. Cea maĭ mare veseliă este de a dormi și, prin urmare, Moïse vĕ poruncesce. . . .

4. Cea maĭ mare veseliă este de a căsca gura și, prin urmare, Moïse vĕ poruncesce. . . .

Și așa înainte.

Toțĭ rabbiniĭ vorŭ avé dreptate; și unŭ Judanŭ devotŭ se va sili de a respunde la tóte poruncele, orĭ-cătŭ de multiple!

VIII.

Dar caracterulŭ cellŭ esceptionalŭ allŭ rabbinismuluĭ maĭ trage după sine uă altă consecuență nu maĭ puținŭ comică.

Cristŭ și Mahometŭ aŭ datŭ legĭ și apoĭ aŭ muritŭ.

Rabbiniĭ aŭ datŭ și eĭ legĭ, dar le-aŭ datŭ nu ca persóna muritóriă cutare séŭ cutare, ci ca uă classă, ce nu móre, dar care se rennoesce și se va rennoi necontenitŭ.

Citarămŭ maĭ susŭ pe rabbinulŭ Iehuda, pe rab-

binulŭ Seira, pe rabbinulŭ Asse; amŭ maĭ puté cita alţĭ duo miĭe şi ḑece miĭe; înse, nicĭ unulŭ din eĭ, dupre doctrina fundamentală a rabbinismuluĭ, nu întrece în autoritate pe d. rabbinŭ din Bucurescĭ séŭ pe collegulŭ seŭ dela Iaşĭ.

Toţĭ rabbiniĭ sunt legislatorĭ egalĭ în putere.

Precum crestinulŭ ascultă pe Cristŭ şi mahometanulŭ pe Mahometŭ, totŭ aşa Ovreĭulŭ e datorŭ a asculta pe fie-care rabbinŭ.

Rabbinismulŭ esprimă acéstă obligaţiune prin formula cea maĭ limpede: „déca rabbinulŭ îţĭ va „spune, că drépta e stângă, séŭ că stânga e drép„tă, nu maĭ căuta la natura cum este, ci crede „tocmaĭ cum te învéţă rabbinulŭ." 1)

Astŭ-feliŭ, cuvêntulŭ Talmudŭ nu are numaĭ sensulŭ restrînsŭ, ce i-lŭ dâmŭ noĭ.

Ellŭ nu însemnéză numaĭ cartea numită Mişna séŭ cartea numită Ghemara, cartea numită Talmudulŭ cellŭ micŭ séŭ cartea numită Talmudulŭ celŭ mare; nu!

Ellŭ nu însemnéză numaĭ scrierile rabbinuluĭ spaniolŭ Maĭmonidŭ séŭ alle rabbinuluĭ francesŭ Jarchi; nu!

Ellŭ nu însemnéză numaĭ ceĭa ce aŭ publicatŭ differiţiĭ rabbinĭ, în differite timpurĭ şi în differite locurĭ, pentru povĕţuirea Israeliţilorŭ; nu nu!

În sensŭ întinsŭ, Talmudulŭ este totalitatea

1) RABBI SHELEMO, *Comment. al Deuter.* XVII. II, ap. BUXTORF; *Synagoga Iudaica* (Basileæ, 1722, in-8) p. 73.

commentarielorŭ rabbinice assupra Bibliei, atâtŭ scrise precum şi verbale, atâtŭ trecute, precum şi presente séŭ viitórie. . . .

Maĭ pe scurtŭ, Talmudulŭ se póte numi totŭ ce aŭ lucratŭ pônĕ acum rabbinii in cursŭ de opt-spre-ḑecĭ secolĭ, şi totŭ ce vorŭ maĭ lucra de acum înainte în secoliĭ ceĭ nesfêrşiţĭ.

IX.

Enorma differinţă dintre Talmudŭ şi celle-l'alte religiunĭ umane fu unŭ effectŭ necessarŭ allŭ enormeĭ differinţe intre condiţiunile, in carĭ se afflaŭ puşĭ Ovreiĭ, după emigraţiunea lorŭ din Palestină, in allăturare cu condiţiunile essistenţeĭ cellorŭ-l'alte popóre crestine séŭ mahometane.

Destinulŭ spulberase pe Judaniĭ in tóte părţile. Îĭ intĕlniaĭ in Lusitania, in Britannia, in Egiptŭ, in Persia, in Arabia, pône şi in China.

Ovreiĭ de pe mallurile Taguluĭ nu visaŭ despre correligionariĭ lorŭ de pe ţermulŭ Amuruluĭ; Ovreiĭ, ce se scăldaŭ in Tamisa, nu se gândiaŭ, déca alţĭ fraţĭ aĭ lorŭ s'arŭ fi scăldândŭ totŭ atuncĭ in Nilŭ séŭ in undele Ganguluĭ. . .

Templulŭ luĭ Salomonŭ nu maĭ era: lipsia unŭ singurŭ centru, din care să plece raḑele spre tóte puncturile uneĭ singure circumferenţe.

In acéstă stare de lucrurĭ, cum óre se va fi pututŭ menţiné legămêntulŭ ideeĭ judaice?

Orĭ-unde eraŭ câţĭ-va Ovreĭ, era neapĕratŭ şi unŭ rabbinŭ.

Decĭ, fu admisŭ dreptŭ dogmă, ca orĭ-care rabbinŭ, din orĭ-care locŭ, să fie uă sacră autoritate pentru judaismulŭ intregŭ.

Rabbinulŭ cutare locuesce in Botoşenĭ séŭ in Berladŭ: cĭ bine! invĕţăturele sélle, orĭ-carĭ să fie acelle invĕţăture, nu sunt uă opiniune personală séŭ, cellŭ multŭ, să fie obligatórie numaĭ pentru Ovreĭ din Botoşenĭ séŭ din Berladŭ; nu! elle légă pe toţĭ Judanii din tóte părţile pămêntuluĭ.

Acellŭ rabbinŭ este pentru religiunea sea de uă greutate maĭ mare, de câtŭ, bună óră, sântulŭ Crisostomŭ séŭ sântulŭ Augustinŭ pentru religiunea crestină!

Talmudulŭ ḑice lămuritŭ: "orĭ-şi-care rabbinŭ se „consultă prin suffletŭ d'a dreptulŭ cu insuşĭ „Dumneḑeŭ". 1)

Cuvintele orĭ-şi-căruĭ rabbinŭ sunt chiarŭ cuvintele divinităţiĭ.

Orĭ-şi-care rabbinŭ nu este, decâtŭ uă trâmbiţă, prin care sufflă Creatorulŭ Universuluĭ, pentru ca Ovreiĭ să-lŭ auḑă ovreesce.

In lipsa unuĭ singurŭ centru şi a uneĭ singure circumferenţe, Judanii au creatŭ uă religiune atâtŭ de ingeniósă, incâtŭ tóte puncturile sunt centrurĭ şi circumferenţe, fie-care punctŭ priimindŭ

---

1) *Shemoth Rabba Parashah*, 28; ap. ***Mac-Caul;*** *Les sentiers d'Israel* (Metz, 1844, in-8); p. 171.

rade dela tóte celle-l'alte puncturĭ şi trimittêndŭ rade tuturorŭ cellorŭ-l'alte punturĭ.

Nicĭ uă altă naţiune pe suprafaţa globuluĭ nu fu pussă in posiţiunea Ovreilorŭ; nicĭ uă altă naţiune nu putu concepe ideĭa unuĭ rabbinismŭ; nicĭ uă altă naţiune nu póte avé unŭ Talmudŭ!

X.

E greŭ, ca scrierile unuĭ singurŭ autorŭ să fie tóte de uă potrivă bune; dar apoĭ greutatea devine impossibilitate, cândŭ e vorba de uă miriadă de autorĭ lucrându toţĭ la uă singură scriere!

Astŭ-feliŭ, Talmudulŭ este unŭ chaosŭ monstruosŭ, carele, de celle maĭ multe orĭ, ne scărbesce, adessea ne irrită, dar căte-uă-dată are insuşirea de a ne face să pufnimŭ de rîsŭ, vedêndŭ pône la ce gradŭ de absurditate se pogóră uă minte neculta séŭ uă ânimă retăcită.

Vomŭ da aci duo-treĭ dintr'unŭ millionŭ de essemple.

Noĭ, Românii, ne mândrimŭ, că străbuna Româ numera intre fiiĭ seĭ pe unŭ Marcŭ-Aureliŭ-Antoninŭ, impěratŭ-filosofŭ, modellulŭ unuĭ mare suveranŭ in resbellŭ şi in pace . . . . eĭ bine! Talmudulŭ ne incredinţézâ, cumcă acestŭ illustru principe fu Israelitŭ!

Sciinţa crede, că geniulŭ omenescŭ cellŭ maĭ sublimŭ totŭ incă nu e in stare de a imita pe

Dumnedeŭ creândŭ fiinţe din nemica . . . . eĭ bine! Talmudulŭ ne assicură, că unŭ rabbinŭ póte să creeze din nemica unŭ viţelŭ şi chĭarŭ pe unŭ omŭ; cu acea numaĭ mărginire, că acestŭ omŭ de fabrică nouă va fi lipsitŭ de organulŭ vociĭ şi că uă assemenea creaţiune, pentru a reuşi, trebue essecutată intr'uă ḑi de sâmbetă!

Nu sciŭ, déca d-vóstră aţĭ pututŭ observa, că haĭnele rabbinilorŭ sunt maĭ totŭ-d'a-una pĕtate: dar sciŭ, că aŭ observat'o insişĭ Ovreiĭ; veţĭ crede, de sigurŭ, cum că acéstă necurăţeniă este resultatulŭ negligenţeĭ personale . . . . eĭ bine! Talmudulŭ vĕ lămuresce, că haĭnele rabbinilorŭ sunt pĕtate, pentru că le pĕtéză draculŭ, din urră către religiunea judaică!

Vĕ scutimŭ de maĭ multe!

XI.

Aşa déră, Talmudulŭ se pare a fi ţessutŭ din contradicţiunĭ amestecate cu galimatie; inse acelle contradicţiunĭ şi acelle galimatie sunt contradicţiunĭ şi galimatie numaĭ pentru noĭ.

Judanulŭ crede tuturorŭ rabbinilorŭ: decĭ, pentru ellŭ, Talmudulŭ nu se contraḑice nicĭ uă dată.

Judanulŭ crede tuturorŭ rabbinilorŭ: decĭ, pentru ellŭ, Talmudulŭ nu aiuréză nicĭ uă dată.

Pentru Judanŭ, Talmudulŭ este armoniă şi a-

devĕrŭ, intocmaĭ ca Al-Coranulŭ pentru mahometanĭ séŭ ca Evangeliulŭ pentru crestinĭ.

Religiunile se basézā pe credinţă: astŭ-feliŭ, religiunea cea maĭ rea este pentru aĭ seĭ totŭ atâtŭ de certă, precum póte fi certă pentru alţĭ religiunea cea maĭ bună.

Credinţa nu distinge: raţionamentulŭ cellŭ maĭ luminosŭ este pentru ea ca curcubeulŭ pentru unŭ orbŭ din nascere.

Dugald Stewart, unulŭ din ceĭ maĭ profundĭ cunnoscĕtorĭ aĭ legilorŭ natureĭ umane, citézā, intru câtŭ îmĭ adducŭ a-minte, essemplulŭ unuĭ copillŭ lipsitŭ de vederĭ, carele susţinea, că roşulŭ trebue să aĭbe uă assemenare cu sonulŭ uneĭ trompette.

Acellŭ nenorocitŭ vedea culorile prin urechie!...

XII.

Filantropiĭ se incércă necontenitŭ a deschide ochiĭ Ovreilorŭ assupra deşanţĕriĭ Talmuduluĭ.

Muncă perdută, vorbă şi cernélă cheltuită in modulŭ cellŭ maĭ neproductivŭ.

Celebrulŭ Mendelssohn, Platonulŭ judaicŭ allŭ Germanieĭ, scriea, in secolulŭ trecutŭ, către celebrulŭ Lavater, ânima cea maĭ pură, cea maĭ nobilă, cea maĭ morală:

"Amŭ cititŭ sute de cărţĭ contra judaismuluĭ; „şi, cu tóte astea, protestŭ inaintea luĭ Dumnedeŭ;

„că voiu remâné totŭ-d'a-una nestrămutată in cre-
„dinţa mea; căcĭ pentru ca s'o potŭ schimba, tre-
„bue maĭ ânteiu să-mĭ schimbŭ insăşĭ natura
„mea!" 1)

Cine nu póte convinge pe unŭ Mendelssohn, puté-va óre convinge pe unŭ Shylock?

XIII.

Pentru a fi şiretŭ, nu se cere multă intelligenţă.

Copiiĭ ceĭ micĭ maĭ totŭ-d'a-una înşéllă pe părinţiĭ lorŭ, astŭ-feliŭ încâtŭ unŭ Metternich póte fi prinsŭ în cursa unuĭ ştrengarŭ de dece annĭ.

Femeiele celle maĭ ordinarie înşéllă maĭ totŭ-d'a-una pe bărbaţiĭ ceĭ maĭ finĭ.

Sclaviĭ, — în comediele luĭ Plautŭ şi alle luĭ Terenţiŭ, — înşéllă maĭ totŭ-d'a-una pe stăpâniĭ lorŭ.

Selbaticiĭ din Australia şi din America, înşellaŭ maĭ totŭ-d'a-una pe unŭ Pizarro séŭ pe unŭ Cook.....

Totŭ aşa rabbinismulŭ, deşi cea maĭ brută şi cea maĭ nesistematică din religiunĭ, totuşĭ possedă uă armă terribilă, ce-lŭ aperă contra loviturelorŭ cellorŭ maĭ crâncene.

---

1) *Phédon ou entretiens sur l'immortalité de l'ame*, trad. par *Junker* (Paris, 1773, in-8); avertissement, p. VI-VIII.

XIV.

Judaismulŭ se imparte in rabbinĭ şi ne-rabbinĭ Uniĭ legĭuescŭ, alţiĭ ascultă.

Uniĭ şi alţiĭ, trăindŭ in cursulŭ secolilorŭ totŭ in miḑŭ-loculŭ séŭ, maĭ bine, totŭ pe spatele popórelorŭ străine, crestine şi mahometane, remânŭ impetriţĭ in credinţele celle imbrăţişate in urma căderiĭ Jerusalemmeĭ.

Rabbiniĭ nu caută a face secte, precum făcuse popa Luther şi atăţĭa alţĭ in crestinismŭ, séŭ precum făcuse chalifulŭ Ali şi atăţĭa alţĭ in mahometismŭ.

Ne-rabbiniĭ păstréză instituţiunile rabbinilorŭ astŭfelŭ, incătŭ astăḑĭ, in Constantinopole, sub ochiĭ majestăţiĭ séllе sultanuluĭ, maĭ mulţĭ Osmanlâĭ devinŭ crestinĭ, decătŭ Óvreiĭ să se facă mahometanĭ!

De unde óre acéstă miraculósă tăriă de granitŭ a Talmuduluĭ?

XV.

Cristŭ şi Mahometŭ recommeandaŭ ucenicilorŭ de a se amestecа cu tóte némurile, respândindŭ in gĭurŭ, uniĭ prin predică, alţiĭ prin sabiă, uniĭ prin induplecare, alţiĭ prin fanatismŭ, propriele lorŭ credinţe, adevĕrurĭ şi errorĭ.

Voescĭ a te face mahometanŭ? Al-Coranulŭ se grăbesce a-ţĭ deschide in lature porţile voluptosuluĭ paraḑisŭ orientalŭ.

Voescĭ a te face crestinŭ? — singura voinţă îţĭ adjunge pentru a fi mântuitŭ!

Poţĭ fi Tătarŭ, Laponŭ, Groenlandesŭ, Ottentotŭ... Cristŭ şi Mahometŭ sunt de uă potrivă pentru toţĭ!

Rabbinii adoptară uă calle diametralmente oppusă.

Eĭ nu voescŭ a face proseliţĭ.

Eĭ nu tindŭ de locŭ a lăţi doctrinele lorŭ affară din sfera naţiunii judaice.

Unŭ ne-Ovreĭu nu póte deveni Israelitŭ, decâtŭ cu cea maĭ mare difficultate şi în urma unorŭ formalitâţĭ franc-maçonice 1); ş'apoĭ chiarŭ reuşindŭ, ellŭ totŭ incă nu incetéză de a fi suspectŭ cellorŭ-l'alţĭ Ovreĭ şi se va bucura, după mórte, numaĭ de uă mică parte din fericirea gătită unuĭ adevĕratŭ Judanŭ!

Principiulŭ cellŭ caracteristicŭ allŭ rabbinismuluĭ este: nu te ammesteca cu celle-l'alte némurĭ.

XVI.

Acestŭ principiŭ se póte observa, şi fu deja observatŭ, in legea cea antică a Judanilorŭ.

Înse e pré-mare differinţa intre esclusivismulŭ biblicŭ şi esclusivismulŭ rabbinicŭ.

Dumneḑeulŭ luĭ Moïse este unŭ Dumneḑeŭ gelosŭ, fórte gelosŭ, totŭ-d'a-una gelosŭ, carele, din

---

1) ***Selden;*** *De jure naturali et gentium juxta disciplinam Ebraeorum* (Witenbergæ, 1712, in-4); p. 148.

escessulŭ gelosieĭ, se teme de rivalitatea ḑeitățilorŭ păgâne, de Baalŭ și de Moloch!

Depărtândŭ pe Judanĭ de ceĭ-l'alțĭ ómenĭ, acellŭ Dumneḑeŭ luase uă mesură preventivă contra contagiuniĭ politeismuluĭ.

Ellŭ e singurŭ și voesce a fi singurŭ.

Astŭ-felĭu, in Bibliă, preceptulŭ „nu te ammesstéca cu celle-l'alte némurĭ" este subordinatŭ dogmeĭ: "nu crede intr'unŭ altŭ Dumneḑeŭ".

De câte orĭ unitatea luĭ Dumneḑeŭ nu e ammenințată, Moïse se arrétă bucurosŭ a fi maĭ sociabilŭ.

Sunt passagie, în carĭ ellŭ admitte fraternitatea tuturorŭ ómenilorŭ; sunt passagie, în carĭ ellŭ insufflă Ovreilorŭ sentimente de ospitalitate in priivința străinilorŭ; sunt passagie, în fine, în carĭ Biblia se pare a ghici pe Cristŭ.

Acelle passagie sunt puține și obscure, dar elle sunt.

In rabbinismŭ, din contra, in zadarŭ ațĭ căuta unŭ paiŭ de fraternitate umană, uă umbră de ospitalitate, uă scînteiă de liberalismŭ!

Ovreĭulŭ modernŭ se închină unuĭ singurŭ Dumneḑeŭ; dar se închină numaĭ întru câtŭ acestŭ singurŭ Dumneḑeŭ este unŭ Dumneḑeŭ curatŭ ovreescŭ, ĭubindŭ numaĭ pe Israeliți, nepăsătorŭ și fără milă pentru remășița némuluĭ omenescŭ!

Astŭ-felĭu, in rugăciunile selle matinale, — ĭar ḑiŭa se cunnósce de diminéță — in rugăciunile selle matinale, Judanulŭ strigă:

„O Dómne! desrădecinéză, surpă, dărămă și „nemicesce pe toţĭ ne-Ovreiĭ!“

Desrădecinéză, surpă. dărâmă, nemicesce!

Patru verburĭ imperative infricoșate, grămădite la unŭ locŭ, pentru ca acellŭ Dumneḑeŭ de creaţiune rabbinică să auḑă măcarŭ unulŭ din elle, de nu va auḑi căte-șĭ-patru!

Totŭ așa in a doŭa ḑi a Pascelorŭ, nu e uă synagogă, in care să nu resune următória invocaţiune:

„Fă, Dómne, și astă-dată, precum făcușĭ în acea „nópte, in care cutrierândŭ Egyptulŭ, aĭ păstratŭ „pe Ovreĭ și aĭ seceratŭ pe ne-Ovreĭ!“ . . .

Maĭ pe scurtŭ, deosebirea între esclusivismulŭ biblicŭ și esclusivismulŭ talmudicŭ este uă deosebire totală, atâtŭ in scopurĭ, precum și în miḑŭ-lóce.

Scopulŭ luĭ Moïse este: „fă tóte pentru a nu crede într'unŭ altŭ D-ḑeŭ.“

Scopulŭ rabbinilorŭ este: „fă tóte pentru a nu te ammesteca cu celle-l'alte némurĭ.“

Miḑŭ-loculŭ luĭ Moïse este: „pentru a nu crede într'unŭ altŭ D-ḑeŭ, e bine să nu te ammestecĭ cu celle-lalte némurĭ“

Miḑŭ-loculŭ rabbinilorŭ este: „pentru a nu te ammesteca cu celle-l'alte némurĭ, e bine să nu creḑĭ într'unŭ altŭ D-ḑeŭ“ . . .

XVI.

Creştinii şi mahometanii, ca elevi ai Bibliei, credŭ şi ei, uă dată cu Talmudulŭ, într'unŭ singurŭ D-ḑeŭ.

Primitiva şi naturala differinţă între monoteismulŭ crestinŭ, monoteismulŭ mahometanŭ şi monoteismulŭ rabbinicŭ, consistă într'unŭ fenomenŭ, analogŭ cu aspectulŭ unuĭ şi acelluiaşi lucru, veḑutŭ prin treĭ felĭurĭ de ochilarĭ, bună-óră ochilarĭ albĭ, ochilarĭ verḑĭ, ochilarĭ negri.

Crestinii priivescŭ pe D-ḑeŭ prin retina luĭ Cristŭ, mahometanii prin retina luĭ Mahometŭ, Ovreiĭ prin retina rabbinilorŭ: unulŭ şi acellaşŭ D-ḑeŭ zimbĭa luĭ Cristŭ in albéţa lumineĭ celleĭ pure, ridea luĭ Mahomedŭ în verdéţa uneĭ grădine de luxŭ, hohotĭa rabbinilorŭ in negréţa unuĭ norŭ!

Dar Tulmudulŭ nu se mulţumi cu acéstă simplă deosebire între puncturĭ de vedere: ellŭ se temea, ca timpulŭ să nu înverḑéscă séŭ să nu înălbéscă, să nu mahometisese orĭ să nu creştineze, concepţiunea D-ḑeuluĭ celluĭ negru.

Divinitatea creştinilorŭ are momente de justă mănia, divinitatea mahometanilorŭ are momente de spiritualismŭ; astŭ-felĭu, pentru crestinĭ şi pentru mahometanĭ, divinitatea possedă uă voinţă, ce se manifestă prin possibila varietate de dispositiunĭ . . .

Talmudulŭ inventâ unŭ lanţŭ, prin care să lege

pentru totŭ-d'a-una pe însuşĭ D-ḑeŭ în cerculŭ de ferrŭ allŭ separatismuluĭ naţionalŭ.

Acellŭ lanţŭ este Messiah, unŭ ambassadorŭ deplinŭ-împuternicitŭ allŭ Ceruluĭ, pe care divinitatea e fatalmente forţată de a-lŭ trimitte, maĭ curêndŭ séŭ maĭ tărḑiŭ, nu cu uă altă missiune, de câtŭ numaĭ şi numaĭ pentru a stinge de pe faţa pămêntuluĭ orĭ-ce sufflare neovreéscă !

XVIII.

Ca şi ideĭa unuĭ singurŭ D-ḑeŭ, totŭ astŭ-felĭu ideĭa luĭ Messiah, e luată din Bibliă; înse ambele de uă potrivă perdură cu deseverşire anticulŭ lorŭ caracterŭ, din dată ce trecuse prin mintea şi ânima rabbinilorŭ.

Orĭ-ce instituţiune umană adjunge la unŭ momentŭ de betrâneţe: aşa fuscse şi cu legea luĭ Moĭse.

Cândŭ Biblia, după secolĭ de essistenţă, incepuse a nu maĭ găsi vechĭu-ĭ resunetŭ, atuncĭ se simţi din tóte părţile uă vagă dorinţă de uă reformă, carea să intineréscă unŭ corpŭ, căḑutŭ in neputinţă.

Poeţiĭ, carĭ la Ebraĭ, maĭ multŭ încă decâtŭ la Romanĭ, essercitaŭ professiunea de proorocĭ, se grăbiră a împlini sarcina unorŭ adeveraţĭ poeţĭ, esprimêndŭ spiritulŭ epoceĭ.

Eĭ dederă uă poetică speranţă de venirea unuĭ personnagiŭ misteriosŭ, carele va complecta nead-

junsulŭ şi va şterge prisosulŭ unei legislaţiuni devenite anacronismŭ!

Maĭ pe scurtŭ, Messiah cellŭ făgăduitŭ in Bibliă, pórtă totŭ-d'a-una sigilliulŭ unuĭ mare regeneratorŭ, menitŭ a desfiinţa abusurile trecutuluĭ.

Contrariulŭ ne întîmpină în Talmudŭ.

Rabbinismulŭ se crede a fi perfectŭ: prin urmare, ellŭ nu are nevoiâ de imbunătăţire.

Aci Messiah ne appare desbrăcatŭ de tóte attribuţiunile selle de reformatorŭ: sarcina-ĭ va fi nu de a controlla, ci numaĭ de a confirma Talmudulŭ!

XIX.

Făcêndŭ pe Dumneḑeŭ Ovreiŭ, rabbinismulŭ nu putea să admită uă egalitate de natură între Israeliţĭ şi celle-l'alte némurĭ.

Trebuĭa imaginată, cu orĭ-ce preţŭ, uă noŭă zoologiă, in care Judanulŭ să stea in culmea creaţiuniĭ, priviudŭ Universulŭ la piciórele selle şi nerecunoscêndŭ divinităţiĭ decâtŭ uă mică superioritate de primŭ-cetăţénŭ in imperiulŭ judaicŭ.

Aşa déră, Talmudulŭ declară, că numaĭ Ovreĭulŭ e Omŭ 1); applicândŭ apoĭ acéstă definiţiune către tóte casurile speciale.

---

1) *Rabbi Moses Maimonides*; *Porta Mosis sive dissertationes aliquod* (Oxonii, 1655, in-4, p. 291.

Assupra preceptuluĭ biblicŭ de a nu jura strâmbŭ aprópeluĭ seŭ, rabbinismulŭ lămuresce, că, sub cuvîntulŭ *aprópele*, se înţellege unŭ Judanŭ: „nu jura strê11bŭ unuĭ Israelitŭ.“

Assupra recommendaţiunii luĭ Moïse de a înnapoïa păgubaşuluĭ lucrulŭ ce perduse, rabbinismulŭ adauge, că „nu se înnapoesce lucrulŭ perdutŭ de unŭ ne-Ovreiŭ.“

Pe tóte paginele Talmuduluĭ ne surprinde acéstă curiósă *declaraţiune de drepturile omuluĭ!*

XX.

Faĭmosulŭ Spinoza, carele preferi maĭ bine a deveni ateŭ, decâtŭ a remăné Judanŭ, ḑice că Ovreiĭ facŭ reŭ „îngômfându-se de superioritatea „lorŭ assupra cellorŭ-l'alţĭ ómenĭ.“ 1)

Precum vedeţĭ, chiarŭ făcêndu-se mare filosofŭ, chiarŭ lăpedându-se de Talmudŭ, chiarŭ punêndu-se în luptă cu judaismulŭ; unŭ Israelitŭ totŭ încă nu póte renunţa la ideïa, cum că némulŭ ovreescŭ stă, in adevĕrŭ, maĭ pe susŭ de tóte némurile lumiĭ!

Aşa credea unŭ Spinoza! apoĭ cum să nu cré-

1) *Oeuvres*, trad. par Saisset (Paris, 1842, in-8); t. I. p. 100.— Cf. t. I., p. 182.

dă Judanaşiĭ ceĭ mitutei, cumcă eĭ şi noĭ suntemŭ ca cerulŭ şi pămêntulŭ!

XXI.

Veţĭ intreba: uă religiune, plină de contradicţiunĭ şi de gallimatie, cum óre póte fi atătŭ de uniformă și de consecuentă?

Egoismulŭ este partea cea maĭ animală a spiritului umanŭ.

Unŭ lupŭ, uă hyennă, unŭ tigru, sunt egoistĭ in tóte și totŭ-d'a-una.

Inse nemene nu admiră uniformitatea şi consecuenţa lorŭ!

XXII.

De şi numaĭ Ovreiĭ sunt ómenĭ, ĭar celle-l'alte popóre inchipuescŭ uă classă inferióriă; totuşĭ Talmudulŭ nu e de uă potrivă aspru pentru toţĭ ne-Israeliţiĭ.

Pe uniĭ ellŭ suffere.

Pe alţiĭ — urresce.

Uniĭ sunt dobitóce domestece, pentru carĭ Judanulŭ póte să aĭbe milă.

Alţiĭ sunt fiare selbatece, ursite uneĭ eterne persecuţiunĭ judaice.

XXIII.

Aprópe tóte ţerrele, unde sunt Ovreĭ, se reducŭ la duo rubrice religióse.

In Asia, in Africa, şi óre-unde in Europa, eĭ trăescŭ in miḑŭ-loculŭ mahometanilorŭ.

In restulŭ continentuluĭ nostru şi in America, eĭ sunt furişaţĭ pe'ntre creştinĭ.

N'arŭ fi óre dreptŭ ca Judanii, in bine şi in reŭ, să fie egalĭ pentru toţĭ ne-Judanii? pentru fiiĭ luĭ Cristŭ şi pentru discipoliĭ luĭ Mahometŭ?

XXIV.

Cândŭ se născea rabbinismulŭ, mahometismulŭ nu fiinţa incă; iar cândŭ ellŭ incepu a fiinţà, rabbinismulŭ era deja de totŭ înaintatŭ.

Mahometismulŭ, de la prima-ĭ appariţiune pe scena istorieĭ, combăttu pe crestinĭ.

Rabbinismulŭ îĭ combăttuse şi-ĭ totŭ combăttea cu multŭ de maĭ 'nainte.

In lupta, ce ardea intre Talmudŭ şi Evangeliŭ, Al-Coranulŭ veni la timpŭ in adjutorulŭ Talmudului.

Eĭ bine! Judanii puteaŭ eĭ óre să urréscă pe mahometanĭ?

De la acéstă logică a faptelorŭ să trecemŭ la istoria cea positivă

In Bagdad, in Egiptŭ, in Spania, in Turcia, Ovreiĭ fuseră totŭ-d'a-una braţulŭ dreptŭ allŭ luĭ Mahommed contra „abominabililorŭ mâncătorĭ de carne de porcŭ."

M'amŭ servitŭ de propria espressiune a unuĭ rabbinŭ carele, într'uo pompósă odă, cântă effectele allianţeĭ Judanilorŭ cu mahometaniĭ contra creştinismuluĭ. 1)

„Măncătorĭ de carne de porcŭ!"

Acésta ne a-mintesce că Ovreiĭ şi mahometaniĭ maĭ sunt uniţĭ şi prin communa lorŭ aversiune pentru rîmătorĭ.

Identitatea gusturilorŭ e unulŭ din motive de amiciă între indivizĭ; de ce nu şi între popóre?

In fine, argumentulŭ cellŭ maĭ preţiosŭ, insuşĭ Talmudulŭ declară lămuritŭ, că „mahometaniĭ nu sunt păgânĭ, dar creştiniĭ sunt." 2)

Decĭ, tóte blăstemele rabbinismuluĭ contra accellora ce ellŭ îĭ specifică sub numele de „goim" séŭ „ievunim", adică *idolatri*, nu priivescŭ de locŭ către mahometanĭ, ci tóte cadŭ assupra creştinilorŭ!

---

1) ***Luzzatto;*** *Notice sur Abou-Jousouf Hasdaï Ibn-Schaprout* (Paris, 1852, in-8); p. 31.—Despre simpatia Judaniloru chiar pentru teologia mahometană vedi ***Abi Jaafar ebn Tophail***, ***Philosophus autodidactus sive Epistola***, *ed. Pocock* (Oxonii, 1700, in-4); praefatio.

2) ***Hilchoth Machaloth Asuroth;*** c. XI, 7.—Cf. ***Mac-Caul***; p. 384.

XXV.

După ce numaĭ Judanulŭ e omŭ, ïar noĭ ăştiïa, turma luĭ Cristŭ, nu suntem decătŭ nesce simple dobitóce, şi încă multŭ maĭ inferióre vitelorŭ din turma luĭ Mahometŭ; apoĭ ni se pare fórte curiosŭ de a audi resunândŭ, din tóte părţile, strigătele Ovreilorŭ de a fi priimiţĭ ca cetăţenĭ in sinulŭ Statelorŭ creştine!

Cum aşa? d-vóstră să vĕ pogorîţĭ pône la noĭ? d-vóstră să vĕ desbrăcaţĭ de splendórea origineĭ judaice pentru a vĕ infrăţi cu brute şi cu păgânĭ? d-vóstră să îmbrăţişaţĭ pe aceĭ, pe carĭ mânĭ séŭ poĭmânĭ îĭ va sdrumeca sabia luĭ Messiah, pentru ca să vĕ facă voŭe unŭ locŭ maĭ largŭ la lumina sóreluĭ? d-vóstră, in fine, să vĕ suppuneţĭ unorŭ instituţiunĭ, in fruntea cărora nu figuréză nicĭ măcarŭ unŭ singurŭ rabbinŭ?....

XXVI.

Ascultaţĭ Talmudulŭ:

„Cândŭ întĕlnescĭ in calle-ţĭ unŭ creştinŭ, salu-
„tă-lŭ; dar acésta să o facĭ numaĭ pênĕ ce veĭ
„reuşi a te emancipa; din dată înse, ce va sosi óra,
„ca Ovreiĭ să fie eĭ maĭ tarĭ, atuncĭ să nu maĭ

sufferĭ pe creştinĭ între voĭ, nicĭ ca pe locuĭtorĭ, nicĭ ca pe neguţitorĭ, nicĭ ca pe drumaşĭ. . . ."1)

Unŭ altŭ passagĭu, totŭ din Talmudŭ, esprimă acéstă învĕţătură sub uă formă atâtŭ de elegantă, încâtŭ însăşĭ perfidia devine poetică.

„Silesce-te a fi ca pragulŭ uşeĭ, ce tótă lŭmea „îllŭ calcă sub piciórc, dar carele remâne la lo- „culŭ seŭ chiarŭ dŭpă căderea întreguluĭ edi- „ficiŭ" . . .2).

Aşa déră, Talmudulŭ prevede pentru Judanĭ duo căĭ de purtare in priivinţa nóstră:

Déca sunteţĭ maĭ puternicĭ decâtŭ crestiniĭ, esterminaţi-ĭ;

Déca sunteţĭ maĭ slabĭ decâtŭ crestiniĭ, linguşiţi-ĭ . .

Inse, unŭ omŭ maĭ slabŭ de câtŭ mine, pentru ca să pótă adjunge uă dată a fi maĭ tare decâtŭ mine, trebue maĭ ânteiŭ să trécă prin uă tréptă de miḑŭ-locŭ, in care să fie egalŭ cu mine.

Acuma, inţellegeţĭ óre ce vrea să ḑică a accorda Judanilorŭ drepturile aşa numite politice?

———————

1) *Hilcholh Akkum;* cap. 10, 5, etc.; apud ***Mac-Caul***: p. 33.

2) ***S. Lévy***; *La source de la vie ou choix d'idées contenues dans le Talmud* (Mulhausen, 1845, în 8) p. 88.

XXVI.

Voïu încheïa prin uă ultimă citaţiune.

Talmudulŭ ȥice, că creştinulŭ ce-lŭ studiéză merită pedépsa de mórte.

Precum vedeţĭ, in casulŭ de faţă, acéstă terribilă legĭuire mĕ priivesce pe mine in speciă.

Déca amŭ fericirea de a maĭ fi incă viŭ, după ce avuseĭ eroismulŭ de a citi legislaţiunea judaică; apoĭ acésta o datorescŭ numaĭ lipseĭ celleĭ provisórie de uă Curte Criminală Ovreéscă, care m'arŭ trimitte dreptŭ la spênȥurătóre, pe temeiulŭ capitoluluĭ X, articolulŭ 9, din legea *Hilchoth Melachim*!

APPENDICE.

Cu occasiunea scrierii nóstre intitulate „Treĭ Ovreĭ“, ḑiarulŭ *Trompeta Carpaţilorŭ* face următória observaţiune:

„Regrettâmŭ, că D. Hăjdeŭ n'a creḑutŭ de tre„buinţă să espună prin talentulŭ seŭ şi scena cea „terribilă, in care Judanulŭ veneţianŭ cere tăia„rea cărniĭ datorniculuĭ seŭ. Acéstă scenă— reu„tatea innăscută a Judanuluĭ şi obligată prin Tal„mudŭ contra crestinilorŭ, — arŭ fi arrĕtatŭ şi „maĭ bine denunciarea ce face geniulŭ secspirianŭ „veninuluĭ judănescŭ spre a se feri lumea de dèn„sulŭ.“

Mĕ grăbescŭ a respunde amabiluluĭ meŭ criticŭ: de'ntâiŭ, că tocmaĭ scena cea *cu carne* e împrumutată dintr'uă nuvellă italiană din evulŭ mediŭ, pe cândŭ intenţiunea mea era de a analisa

numaĭ ceĭa ce este purŭ şecspirianŭ în caracterulŭ luĭ Shylock; şi allŭ duoilea, că uă scenă ca aceea *cu carne* nu póte fi decâtŭ uă escepţiune in viéţa Judanilorŭ, pe cândŭ scopulŭ meŭ era de a concentra numaĭ trăseturele judaice celle maĭ universale.

Ḑiarulŭ *Sentinella* publicâ, totŭ cu acea occasiune, uă altă critică, subscrisă de stimabilulŭ nostru agronomŭ d. Pană Buescu.

D-luĭ ne accusă, că nu cunnóscemŭ economia politică, de vreme ce amŭ cuteḑatŭ a ḑice, că „banniĭ sunt uă marfă, ce differesce de tóte celle-l'alte mărfurĭ. . . ."

Nu ne permittemŭ de a întórce accusaţiunea de nesciinţă luĭ însuşĭ d. Buescu.

Ne vomŭ mărgini a proba numaĭ atâta, că în casulŭ de faţă ea nu ne póte priivi pe noĭ.

Aşa déră, rugâmŭ amicalmente pe d. Buescu de a lua cea maĭ renumită publicaţiune economistă din Eŭropa, *Journal des Economistes*, chiarŭ din annulŭ 1865, luna luĭ februariŭ, n. 12; şi de a citi pe pagina 220 următóriele cuvinte alle celebruluĭ economistŭ francesŭ, preşedintele Academieĭ Sciinţelorŭ morale şi politice, d. Wolowski:

„Si l'argent est une marchandise, *c'est une marchandise tellement différente, tellément distincte de toutes les autres, une marchandise ayant un caractère tellement particulier*, que je ne serais point tenté de me borner à des assertions générales."

Amŭ maĭ ruga pe d Buescu, — déca nu-lŭ pré ingreuemŭ pen'ru una singură dată, — l'amŭ maĭ ruga de a citi assupra caracteruluĭ banilorŭ opera d-luĭ Périn, profes orŭ de dreptŭ publicŭ şi de economiă politică la Louvain in Belgia, publicată acum de currêndŭ la Paris, sub titlulŭ: *L'usure et la loi de 1807.*

Nu avemŭ curagĭu de a cere, ca d. Buescu să maĭ citéscă şi scrierea d-luĭ Lelièvre, tipărită totŭ in annulŭ 1865 şi totŭ la Paris, sub titlulu: *Le travail et le prêt à intér t . . .*

Precum vedeţĭ, multŭ-res ectatu'ŭ meŭ adversarŭ, din noĭ doĭ âştiĭa, unnlŭ cunnósce destullŭ de bine nu numaĭ economia politică cum se memorézĕ pĕ banca şcóleĭ, ci cunnósce însuşĭ progressulŭ sciinţeĭ tocmaĭ pône la decembre 1865.

Din curtesiă, m'aşŭ simţi fericitŭ, déca acellŭ *unulĭ din duoĭ* arŭ fi d. Buescu, pe care, o maĭ repetŭ uă dată, îllŭ stimŭ pré-multŭ, ca pe una din luminele agriculturcĭ române.

